Есе на тема:

Зад тогата на съдията: Моралният сблъсък между „присъдите“ в социалните мрежи и презумпцията за невинност

Понякога между едно обвинение и една присъда има само няколко секунди. Толкова са нужни, за да изгледаме кратко видео, да прочетем гневен коментар и да решим: „Този човек е виновен!“. После продължаваме да разглеждаме телефона си. Но какво се случва с човека, когото току-що сме осъдили? Този въпрос ме тревожи, защото принадлежа към поколение, за което социалните мрежи са част от всекидневието. В тях общуваме, търсим подкрепа, защитаваме каузи. В тях обаче можем и да нараним някого, без дори да срещнем погледа му.

За мен презумпцията за невинност е преди всичко човешко право да бъдеш изслушан, преди да бъдеш заклеймен. Вярвам, че желанието ни за справедливост губи смисъла си, когато превръщаме подозрението в доказателство, а възмущението – в разрешение да унижаваме. Имаме право да изразяваме позиция и да настояваме за проверка. Но носим отговорност за думите си, особено когато с тях решаваме съдбата на човек, за когото почти нищо не знаем.

Лесно ми е да разбера първоначалния гняв. Когато видя кадри на жестокост или прочета разказ за пострадал човек, искам виновният да понесе последствията. Страшно би било чуждата болка да не предизвиква никаква реакция. Именно в този момент обаче трябва да се запитам какво всъщност знам. Виждам ли цялата случка? Чувам ли всички участници? Или някой вече е избрал вместо мен какво да видя и какво да почувствам? Едно кратко видео може да показва истинско насилие, но може и да скрива важни обстоятелства. Гневът ми сам по себе си не може да отговори на тези въпроси.

Представям си съвсем близка до нашето всекидневие ситуация: в ученическа група се появява снимка на съученик с чужд телефон в ръката и надпис „Ето кой краде!“. Започват подигравки, обиди, споделяния. На следващия ден всички вече го гледат с подозрение. А ако той просто е намерил телефона и е търсел собственика му? Дори истината да излезе наяве, ще успее ли да забрави как приятелите му са повярвали на един надпис повече, отколкото на него? Когато си представя себе си на неговото място, усещам колко безпомощен може да бъде човек срещу чуждата увереност. Бих искал поне някой да попита какво се е случило, преди да ме нарече крадец.

Най-болезнено ми се струва, че след подобно обвинение човек трябва да продължи живота си сред същите хора. Той влиза в класната стая, среща погледите им и се пита кой още му вярва. За написалия обидата тя може да е забравен коментар. За прочелия я за себе си може да остане спомен, който го кара да мълчи и да се отдръпва. Затова не мога да приема оправданието „Само споделих“. Когато разпространя чуждо обвинение, аз му давам още един глас – своя.

Когато мисля колко лесно защитникът на справедливостта може сам да стане несправедлив, си спомням „Приказка за стълбата“ на Христо Смирненски. Младежът тръгва към властта, воден от съчувствие към страдащите, но приема сделките, които Дяволът му предлага, и постепенно губи способността да вижда и чува тяхната болка. В края той вече е изгубил връзката с хората, които е искал да защити. Подобна загуба на чувствителност виждам и в публичното осъждане в социалните мрежи. Възмущаваме се от нечия постъпка, защото държим на човешкото достойнство, а после сами го потъпкваме с обиди и заплахи срещу обвинения. Дори отказваме да чуем обяснението му – сякаш правото му на защита е пречка пред нашата справедливост. Това ме кара да се запитам: ако и аз се включа в подобна разправа, ще защитавам ли някого, или просто ще причиня още болка? За мен предупреждението на Смирненски е точно тук: доброто намерение не ни предпазва от нравствено падение, ако престанем да виждаме човека срещу себе си.

Разбира се, не бих искал предпазливостта да се превърне в удобно мълчание. Пострадалият заслужава подкрепа, а сигналът му – сериозно отношение. Ако никой не говори за насилието, то може да остане скрито. Но мога да подкрепя човек, който търси помощ, и да настоявам случаят да бъде проверен, без да призовавам към саморазправа. Това изисква повече усилие от написването на обида. Изисква да понеса и несигурността, че все още не знам всичко.

Пред прага на живота след училище все по-често се питам какъв човек искам да бъда. Надявам се да имам смелост да защитавам пострадалите и търпение да изслушвам обвинените. Ако някога срещу мен се изправи тълпа от непознати, бих искал някой да ме види като човек, а не като надпис под снимка. Дължа същото и на другите. Затова, преди да натисна „Сподели“, искам да си спомня, че от другата страна на екрана има нечий живот. А аз нямам право да се отнасям към него като към поредната публикация.

Леонардо Любенов Любенов